

KM 7/06 Samisk kirkeliv – åpen folkekirke i forsoningens tegn

Kirkemøtekomiteens merknader og Kirkemøtets vedtak

Komiteéns merknader

Rettslig utgangspunkt

Innledningsvis vil komitéen minne om det selvsagte utgangspunkt: Staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk – samer og nordmenn. Begge folk har den samme rett til å utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Dette er slått fast i Grunnloven § 110 a, den såkalte sameparagrafen, der det heter:

Det paaligger Statens myndigheter å legge til rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.

Bestemmelsen er inspirert av FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, som Norge er bundet av, og som har forrang foran vanlig norsk lov. I tillegg gjelder Grunnloven § 110 c om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. Norge er også forpliktet etter ILO-konvensjonen nr.169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.

Grunnlovens bestemmelser og Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene innebærer rettslig bindende retningslinjer, som danner basis også for kirkens arbeid, for å bidra til at det samiske folket får det samme utgangspunktet for sitt kirkeliv som befolkningen for øvrig.

Komiteén minner også om at Norge har to offisielle språk, samisk og norsk. Språkene er likeverdige og skal være likestilte etter nærmere bestemmelser i sameloven. Etter denne loven har enhver rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i forvaltningsområdet (Deatnu-Tana, Unjárga-Nesseby, Kárášjohka-Karasjok, Guovdageaidnu-Kautokeino, Porsáŋgu-Porsanger, Gáivuotna- Kåfjord, Divtasvuodna-Tysfjord).

Historisk bakgrunn

På 1700-tallet gikk Thomas von Westens misjonsstrategi ut på å bruke det samiske språket i forkynnelsen, men forkaste resten av kulturen. Perioden 1850-1969 utgjør en mørk epoke i norsk minoritetspolitikk som følge av den rådende ideologien, der blant annet

sosialdarwinismen og sterke nasjonale strømninger gjorde seg gjeldende, og hvor også samisk språk som en følge av dette, ble nedvurdert. Fra slutten av 1800-tallet kunne samisk bare bli brukt som et hjelpespråk i skolevesenet. Kirken ble brukt som et redskap i fornorskningspolitikken og ble en formidler av norske verdier og norsk tenkemåte.

Samtidig må man ikke glemme at det innenfor kirken var personer som kjempet mot den offisielle fornorskningspolitikken. Spesielt prester i samiske områder og andre enkeltpersoner arbeidet med å utvikle samisk skriftspråk og oversettelse av materiell. Dette var likevel bare små drypp. Kirken som institusjon var ikke i stand til å bli en motkultur som kunne demme opp for fornorskningen. Konsekvensen av dette var at flere generasjoner samer opplevde tap av identitet og skam over å være same. Klimaet ble gradvis endret fra midten av 1900-tallet. Dette resulterte i rettigheter og demokratiske organer også i Den norske kirke. Men det er fortsatt lang vei å gå før sårene fra denne tiden blir leget.

Komitéen erkjenner kirkens medvirkning og ansvar i fornorskningen og minner spesielt om vedtaket i sak KM 13/97:

Kirkemøtet erkjenner at myndighetenes fornorskningsspolitikk og den norske kirkes rolle i denne sammenheng har medført overgrep mot det samiske folk. Kirkemøtet vil bidra til at uretten ikke skal fortsette.

Komitéen vil uttrykke sin anerkjennelse av den innsats som er gjort av de som har gått foran i utviklingen av samisk kirkeliv.

Rettferdighet og forsoning

Komitéen vil peke på at forsoningsarbeid forutsetter vilje til rettferdighet. Rettferdighet i denne sammenhengen handler om å innfri de rettighetene samene allerede har i henhold til lover og konvensjoner. Det handler også om å øke kunnskap om og forståelse for den smerte mange samer fortsatt bærer på.

Arbeid i form av dialog som fremmer gjensidig forståelse og felles handlinger, er svært viktig. Møteplasser for dialog i regi av Samisk kirkeråd og forsoningsprosjektet i Nord-Salten har vist seg å være en tjenlig måte å drive forsoningsarbeid på. Disse prosessene har blant annet ført til rekruttering av samisk ungdom til kirkelig arbeid. I engasjementet for rettferdighet og forsoning er det viktig å ha flere tilnæringsmåter. Dette har blant annet sammenheng med at samer i forskjellige geografiske områder opplever situasjonen ulikt.

Vilje til prioritering

Komitéen vil understreke at rettferdighets- og forsoningsarbeidet i kirken krever vilje til å prioritere ressurser, om nødvendig også over lang tid. For at uretten overfor den samiske delen av befolkningen ikke skal fortsette, må kirken prioritere samisk kirkeliv. Dette vil også være til beste for kirken som helhet. Samisk kirkehistorie handler både om samer og nordmenn. De to folk er tett sammenvevd og en del av hverandres historie.

Kirken må fortsatt være aktivt engasjert for å beskytte og fremme det materielle grunnlaget for samisk kultur. Kirkemøtets behandling av finnmarksloven i 2003 (sak KM 11/03) var et viktig bidrag til forsoning og hadde stor betydning for samer og nordmenn og også for andre urfolk.

Det er viktig å arbeide for at bestemmelsen i sameloven om at enhver har rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk, også skal gjelde utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Komiteén vil spesielt peke på at Kirkerådets årsmelding for 2005 viser at en rekke prioriterte tiltak ikke er gjennomført. Dessuten gjenstår mye før Bibelen er oversatt til alle tre samiske språk, og liturgi og undervisningsmateriell er utarbeidet. Det må være et mål at Bibelen er oversatt til alle tre samiske språk til 2014. Arbeidet framover må ses i sammenheng med pågående reformarbeid innen kirken.

En viktig utfordring er å styrke rekruttering, utdanning og forskning for tjeneste innenfor samisk kirkeliv. Blant sentrale oppgaver kan nevnes: Å skrive kirkens misjonshistorie i samiske områder og å rekruttere samiskspråklig kirkelig personell. Et virkemiddel er å bidra til gode stipendordninger.

Kunnskap om samisk kultur, samfunns- og kirkeliv må innarbeides i relevante studieplaner. Dessuten må det utvikles etterutdanningstilbud for kirkelig ansatte.

Komiteén vil at Den norske kirke skal gå foran og bidra til Norges rolle som et foregangsland i urfolksspørsmål. Erfaringer og kompetanse fra samisk kirkeliv må brukes aktivt i Den norske kirkes internasjonale arbeid.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet vil uttrykke glede over den utviklingen som har skjedd innen samisk kirkeliv de senere årene. Samtidig vil Kirkemøtet påpeke at det fremdeles er mange uløste oppgaver. Den norske kirke blir en sannere og helere kirke når samisk kirkeliv får utfolde seg i tråd med sin egenart. Samisk kultur og kirkeliv tilfører kirken nye impulser til forståelse av tro og identitet og av sammenhengen mellom natur og livsanskuelse.
2. Kirkemøtet ber Samisk kirkeråd i samarbeid med bispedømmerådene i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros og Oslo om å utarbeide en plan for utviklingen av samisk kirkeliv, hvor nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk samt samisk kultur i sitt mangfold blir ivaretatt. Kirkemøtet ber om at planen fremmes som sak på Kirkemøtet i 2008.

I arbeidet med planen skal det blant annet legges vekt på følgende:

- Å styrke samisk språk- og kulturkompetanse i de tre nordligste bispedømmerådene. Det utarbeides tiltak for å sikre at samisk ungdom rekrutteres til kirkelig utdanning. Rekrutteringssituasjonen i Sis-Finnmárkku proavássuohkan/Indre-Finnmark prosti må spesielt gjennomtenkes i planen.
- Å bidra til at kunnskap om kirkens misjonshistorie i samiske områder, samisk religiøsitet, kultur og samfunnsliv blir styrket i aktuelle utdanninger.

- Å være pådriver for at arbeidet med bibeloversettelse, salmer og liturgier intensiveres og tilføres nødvendige økonomiske ressurser. Dette må nå særlig prioriteres i lulesamisk og sørsamisk område.
  - Å se arbeidet med planen i sammenheng med det pågående reformarbeidet i kirken, for å sikre tjenlig organisering av samisk kirkeliv, som fremdeles er i en oppbyggingsfase. I denne sammenhengen er det viktig også å ha fokus på samisk kirkeliv utenfor de samiske kjerneområdene.
  - Å innarbeide erfaringer fra ulike typer dialog- og forsoningsarbeid i kirkelig regi.
3. Kirkemøtet ber Oslo bispedømmeråd om å prioritere arbeidet med å opprette en prestestilling for betjening av samer i Sør-Norge.
  4. Kirkemøtet oppfordrer Bibelselskapet til å intensivere bibeloversettelsesarbeidet slik at det vil foreligge en fullstendig oversettelse av Bibelen på de tre samiske språkene. Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bibelselskapet å sikre statlige bevilgninger til å gjennomføre dette prosjektet.